

het Volksbelang

Liberaal Vlaams Tijdschrift
www.hetvolksbelang.be

nr 9 - November 2014
Jaargang 135
maandblad

Taks op vermogens? Hij bestaat al!

Er is de jongste tijd in politiek België veel te doen over de invoering van een taks op vermogens, beter bekend als 'de vermogensbelasting'. In het federaal regeerakkoord staat er daarover niets, maar meerderheidspartij CD&V brengt dit onderwerp te pas en te onpas opnieuw in de belangstelling, tot ongehoorden van vooral de liberale coalitiepartners.

"De voorstanders van een invoering van de vermogenstaks doen evenwel precies alsof vermogenden in dit land geen enkele belasting betalen. Wel, als men de Belgische – en de Vlaamse/Brusselse begrotingen eens doorneemt dan leert die realiteit toch wel iets anders!", zo schrijft professor Herman Matthijs in zijn analyse.

Inderdaad over het jaar 2013 betalen we liefst 14,6 miljard euro aan vermogensbelasting, zoals: de roerende voorheffing, de onroerende voorheffing, de registratierechten, de successierechten, de schenkingsrechten, de lange termijn-sparen-taks, de beurstaks en de hypotheekrechten.

Lees meer blz. 4.

Inhoud

LIBERALE KLASSIEKER HERONTDEKT De radicale utopie van de Molinari / 3 | LVV-ACTIVITEIT De desintegratie van België / 6 | LEVENSBESCHOUWING Waarom godsdiensten nog subsidiëren? / 7 | BOEKEN De krantensoaps van toen / 9 | BUITENLAND Rusland in troebel water / 10 | OPINIE De belaagde democratie / 12 |

Van de redactie
door **Bert Cornelis**

Wettelijk en werkelijk

Er is een kloof ontstaan tussen het wettelijk en het werkelijk land. Wettelijk zijn er volgens de democratische uitslag van de verkiezingen federaal en regionaal regeringen gevormd. Er zijn regeerakkoorden geschreven die nu in wetten omgezet en in het parlement besproken en goedgekeurd worden. In het werkelijk land staan de vakbonden op hun achterste poten omdat zij vinden dat de besparingen te veel op de zwakke schouders terechtkomen en de grote vermogens gespaard blijven. Hun protest klasseren als stemmingmakerij en oproer dat niet strookt met wat de goegemeente denkt, of wat democratisch is beslist, is te kort door de bocht. Er is wel degelijk onrust in het Avondland. Over de toekomst van de volgende generatie, over de lasten op de arbeid, over de pensioenen. Achter de schermen gaan de sociale partners weer aan tafel. De vakbonden mogen midden december hun vuist nog eens laten zien, maar dan zal de speeltijd voorbij zijn. Het katholieke ACV en de liberale ACLVB zullen wellicht met de regering en de werkgevers onderhandelen, tot een oplossing in zicht is. Het socialistische ABVV niet, want de rode vakbond is enkel uit op een val van de federale regering Michel, met als gevolg nieuwe verkiezingen. Er zal een verdeeld vakbondsfront overblijven.

De sociale rust kan alleen hersteld worden als het wettelijk en werkelijk land samen toegevingen doen, en naar elkaar toegroeien. Bepaalde partijen, zoals de CD&V en de N-VA hebben die toenadering al ingezet, met toegevingen in de

richting van de invoering van een vermogenswinstbelasting, of het uitstellen van bepaalde besparingen. Afwachten of MR en Open Vld zullen volgen. MR wellicht om de regering-Michel te redden. Open Vld waarschijnlijk niet, wat tot een isolering van de Vlaamse liberalen zou kunnen leiden. Het biedt anderzijds voor Open Vld het voordeel van de 'rechtlijnigheid' en geloofwaardigheid. Iets waar de partij in de vorige regering Di Rupo vaak mee worstelde. Als er iets in de zin van een vermogensbelasting komt, zullen

er goede redenen moeten zijn om dit aan Open Vld verkocht te krijgen.

“Een vermogensbelasting is een populair begrip uit de theorie van de marxistische economie.”

In een analyse die professor Herman Matthijs voor Volksbelang maakte, wordt duidelijk dat wie een vermogen heeft, al genoeg belast wordt. Zoals we van Matthijs gewend zijn, is hij nogal

erg direct over de invoering van een vermogenstaks: “De introductie van een dergelijke vermogensbelasting en meerwaardebelasting is een populair begrip uit de theorie van de marxistische economie. Wel, de praktische toepassing van deze theorie in het vroegere Oost-Europa en de oude Sovjet-Unie heeft daar zeker niet geleid tot een bijdrage aan de welvaart!”

Zijn besluit is ook erg direct: “Er moet structureel werk worden gemaakt van een slankere overheid, minder fiscale druk, de afbouw van de schuld, minder hoge arbeidskosten en de verwezenlijking van een begrotingsevenwicht.” •

De conservatief, de socialist en de econoom

Gustave de Molinari (Luik, 1819 – Adinkerke, 1912) is vandaag vooral bekend als één van de intellectuele voorvaders van het libertarisme, een politieke filosofie waarvan de aanhangers streven naar zo veel mogelijk individuele vrijheid en een zo klein mogelijke - of zelfs helemaal geen - overheid. Maar zelfs in liberale kringen is het weinig bekend dat hij in zijn tijd een liberaal econoom was met internationale faam. Patrick Stouthuysen (VUB) bracht de Molinari opnieuw in de belangstelling met de uitgave van “De avonden in de Rue Saint-Lazare”).

Gustave de Molinari trok de klassieke liberale principes consequent door. Zo bepleitte hij de radicale utopie van de staatloze vrije markt. Die radicale utopie ontvouwt hij in deze “Soirées de la rue Saint-Lazare (1849)”.

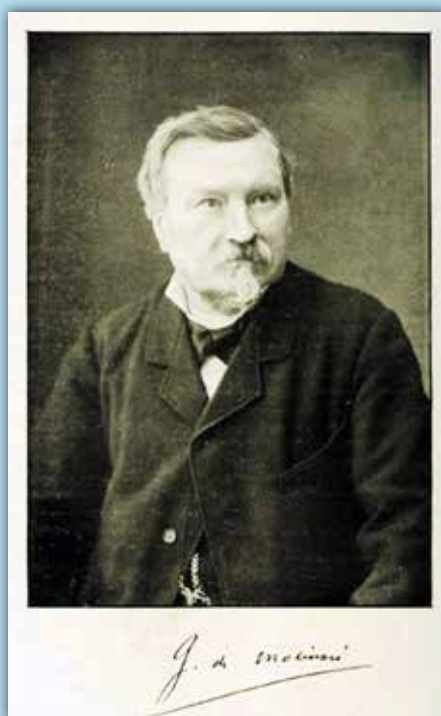
Twaalf gesprekken

De “Soirées” zijn opgebouwd rond twaalf gespreksavonden waarop drie vrienden – de Conservatief, de Socialist en de Econoom – over de grote vraagstukken van samenleving en economie debatteren. Zo laat de Molinari ons op zeer bevattelijke wijze kennismaken met de beginselen van het liberalisme en van de klassieke economie. De conversaties zijn vaak erg actueel. Interessant en origineel zijn ook de oplossingen voor de vraagstukken van armoede en ongelijkheid die de Molinari, volgens de principes van de markteconomie, bedenkt.

Met deze eerste Nederlandse vertaling van de *Soirées de la rue Saint-Lazare* wordt een, althans in eigen land, vergeten klassiek liberaal denker van onder het stof gehaald.

Enige Belg

In het in 2011 gepubliceerde *Oxford Handbook of the History of Political Philosophy* komt er slechts één Belg voor: Gustave de Molinari. Deze 19de eeuwse econoom en politiek denker is vandaag, zeker in eigen land, zo goed als onbekend, zo weet Stouthuysen. Onterecht, want in zijn tijd behoorde hij tot de spraakmakende Europese intellectuelen en ging zijn faam tot in Rusland. Stilaan verloor hij die faam, alleen bij de libertariërs die de radicale utopie van de staatloze vrije markt bleven bepleiten.

Gustave de Molinari behoorde tot de ‘School van Parijs’, een groep van liberale economen, politici en journalisten onder wie de bekendste Frédéric Bastiat. De Molinari stond in zijn tijd niet alleen bekend als econoom, maar ook als ijveraar voor de vrede. Zelfs in het Rusland van Leon Trotsky werd hij als een inspiratiebron gezien.

Vrije markt

Het centrale thema in de *Soirées* is duidelijk: aan zichzelf overgelaten, bereikt de markt evenwicht en harmonie; als mensen ingrijpen in de economie, veroorzaken ze onregelingen die onvermijdelijk tot problemen leiden, die

dan weer nieuw overheidsingrijpen lijken te rechtvaardigen, waardoor de onregelingen en de conflicten alleen maar groter worden.

De Molinari kwam na de Franse revolutie van 1848 in woelig vaarwater terecht. Hij schreef een tijdje voor *La Patrie*, een Bonapartistisch tijdschrift, wat hem in België later een parlementair mandaat zou kosten. Hij verlaat Frankrijk en de Brusselse liberale burgemeester de Brouckère bood hem een docentschap aan. Hij gaf een tijd les in Antwerpen. Karl Marx typeerde de Molinari in *Das Kapital* (1867) als een ‘Sanfte, freihänderliche Vulgärökonom’.

Het laatste deel van het leven van de Molinari staat in het teken van het reizen en de publieke erkenning. Daarover bracht hij verslag uit in kranten en boeken. Hij was lid van talrijke Franse en internationale verenigingen die de vrijhandel en de afschaffing van douane en tarieven wilden bevorderen. Hij overlijdt in 1912 in Adinkerke en wordt nadien bijgezet op het Parijse Père Lachaise.

Auteur

Patrick Stouthuysen is als academisch directeur verbonden aan de Faculteit van de Economische en Sociale Wetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel. Hij publiceerde bij ASP eerder onder meer *Alexis de Tocqueville. Over de democratie in Amerika* (2008), *Adam Smith. Hoe worden landen welvarend?* (2009), *Eugen Richter. ‘Vrij naar Bebel’*. Een politieke toekomstroman uit 1891 (2012) en *Karel Buls. ‘Croquis Siamois’*. Een reisverslag uit 1901 (2013). • B.C.

Gustave de Molinari. De avonden in de Rue Saint-Lazare. Gesprekken over de wetten van de economie en over de bescherming van de eigendom. Vertaling en inleiding door Patrick Stouthuysen. Brussel, 2014; uitg. ASP, het Liberaal Archief en de blauwe maandagrees; 228 blz.; 25 euro.

VERMOGENSBELASTING: WHAT'S UP?

De laatste weken is er heel wat te doen geweest over de invoering van een vermogensbelasting. Eigenaardig genoeg staat daarover niets in het regeerakkoord van de Zweedse coalitie (MR, N-VA, Open Vld en CD&V) onder leiding van eerste minister Charles Michel MR).

*Prof. Herman Matthijs,
hoogleraar openbare financiën
(VU Brussel & UGent)*

Bovendien is het ook niet altijd duidelijk wat men bedoelt met een dergelijke vermogensbelasting. Komt die nu in de plaats van bestaande belastingen of is het de bedoeling om de totale fiscale druk nog eens te laten stijgen?

Bestaat die al?

De voorstanders van een invoering van de vermogenstaks doen precies alsof vermogens in dit land geen enkele belasting betalen. Wel, als men de Belgische – en de Vlaamse/Brusselse begrotingen eens doorneemt dan leert die realiteit toch wel iets anders! Inderdaad over het jaar 2013 betalen de onderdanen van dit land liefst 14,6 miljard euro aan vermogensbelasting, zoals: de roerende voorheffing, de onroerende voorheffing, de registratierechten, de successierechten, de schenkingsrechten, de lange termijn-sparentaks, de beurstaks en de hypotheekrechten.

Naar een meerwaardetaks?

In de media gaat veel aandacht naar de zogenaamde meerwaardetaks. Vooreerst stelt zich de vraag op wat dat slaat? Gaat het om de meerwaarde bij verkoop van aandelen en/of huizen? Laten we beginnen met de aandelen. Als men dan toch een belasting wil

invoeren op de meerwaarde bij de verkoop van aandelen dan dient men de andere zijde van de medaille ook te bekijken, namelijk de inbreng van de minwaarde bij verkoop. Want aandelen kunnen niet alleen winst opbrengen, doch ook verlies genereren. En heeft iemand al eens berekend wat de kost voor de schatkist zou zijn als men de berekening maakt van alle minwaarde bij de aandelen in de bancaire sector, genre Dexia en Fortis? Het begrotingstekort zal er zeker niet kleiner op worden. De invoering van deze meerwaardetaks zal de populariteit van de spaarders voor aandelen ook niet ten goede komen en het zou toch de bedoeling moeten zijn dat er meer wordt geïnvesteerd.

Het tweede voorbeeld van een meerwaardetaks heeft betrekking op de verkoop van woningen. Hier moet toch eens gesteld worden dat eigenaars van woningen reeds registratierechten hebben betaald bij de aankoop, jaarlijks onroerende voorheffing betalen en BTW betalen bij de bouw. Het is een feit dat er verhoudingsgewijs in Vlaanderen veel meer eigen woningen zijn dan in Brussel of Wallonië. Maar die opmerking geldt ook in vergelijking met onze buurlanden. De overheid mag blij zijn dat er zoveel eigen woningen zijn. Want als die er niet zouden zijn, dan was de kost voor de begroting een stuk hoger omwille van de noodzaak aan meer huurwoningen alsook sociale woningen. Bovendien brengen die eigen woningen voor diverse overheden ook belastingen. Ook is er het

gegeven dat de eigen woningen zorgen voor een ondersteuning van de belangrijke bouwindustrie. Deze laatste is zeker een belangrijke economische pijler in dit land. De keuze van de Vlaamse regering om de hypothecaire aftrek voor woningen te verminderen is dan ook niet de meest verstandige, zeker omdat dat een van de weinige directe impulsen is voor de economie!

Woning als pensioen

Tevens dient er gewezen te worden op een aantal andere factoren, zoals het feit dat een eigen woning moet gezien worden als de vierde pensioenpijler. Dit is zeker een belangrijk gegeven in een periode dat niemand goed weet hoe dat men de eerste pijler met het wettelijk pensioen gaat blijven betalen. Ten slotte zou een dergelijke belasting de kans groter maken op een vastgoedcrisis in dit land en dat kunnen we zeker wel missen! Daarnaast stelt er zich een institutioneel begrotingsprobleem bij deze meerwaarde voor de huizen. Zo is de opbrengst van de onroerende belastingen, volgens de bijzondere financieringswet, exclusief voorbehouden aan de Gewesten en de lokale besturen. Een bijkomend organisatorisch probleem is dat het "K.I." (kadastraal inkomen) nog steeds een volledige federale bevoegdheid is.

Concluderend dienen we over deze beide mogelijke nieuwe belastingen ook nog te zeggen dat ze de aanmaak vergen van een register met een enorme administratieve

last en kost erbij. Dit kan zeker niet in overeenstemming zijn met de gedachte om eens eindelijk werk te maken van administratieve vereenvoudiging.

Politieke beschouwingen

Merkwaardig is wel dat nogal wat oppositiepartijen nu absoluut de invoering willen van deze nieuwe belasting en dat in een ongekende snelheid. Maar ze zaten zelf tientallen jaren in de regeringen en waarom is het dan niet ingevoerd?

De introductie van een dergelijke vermogensbelasting en meerwaardebelasting is een populair begrip uit de theorie van de marxistische economie. Wel de praktische toepassing van deze theorie in het vroegere Oost-Europa en de oude Sovjet-Unie heeft daar zeker niet geleid tot een bijdrage aan de welvaart !

Nogal wat aanhangers van de nieuwe alsook hogere taksen gaan er ook maar van uit dat de enige taak van de openbare financiën er in bestaat om te herverdelen. Dit laatste is zeker een doelstelling van de overheid, maar in de eerste plaats zijn er belastingen om de overheid te laten werken met zijn basisdiensten, veiligheid, defensie, onderwijs enz.... Bovendien wordt er ook nogal snel voorbijgegaan aan het gegeven dat een sociaal beleid moet betaald worden met geld dat ergens vandaan moet komen. Dit laatste kan er ook maar zijn als er een economische bedrijvigheid is die

zorgt voor tewerkstelling en belastingen voor de schatkist. Volgens de laatste OESO-cijfers geeft België 30,7% van zijn BBP uit aan sociaal beleid en daarmee staan we op de derde plaats na Finland en topper Frankrijk.

België kent enorme problemen in zijn overheidsbegrotingen. Dit wordt geïllustreerd door het begrotingstekort van alle overheden dat maar nipt onder de EU-grens van 3% BBP blijft, de overheidsschuld die over de 105% BBP gaat, een overheidsbeslag van liefst 52%, een ongekende fiscale druk waarmee we al jaren in de mondiale top drie zitten, de arbeidskost in België staat op 41,2 euro per uur in de private sector, en hier is alleen Denemarken slechter in Europa. Dit alles moet de volgende jaren worden aangepakt.

Tax shift

Dat er iets moet gebeuren met de dure arbeidskost in België is niet nieuw. Maar dat had al jaren geleden moeten gebeurd zijn, en de regering Michel blijkt de allereerste te zijn die dat nu eens wil gaan aanpakken. Concreet komt het erop neer dat de parafiscale lasten op arbeid, lees de werkgeversbijdrage, nu eens structureel moeten dalen van 35% naar 20%. Men zou dat ook beter voor iedereen doen, want dat toespitsen op een aantal sectoren is een garantie van meer werkgelegenheid. Bovendien is een dergelijk algemene verlaging ook een bron van een terugver-

dieneffect van tewerkstelling. Een dergelijke noodzakelijk ingreep kost natuurlijk geld en de vraag is waar moet dat vandaan komen?

Andere mogelijkheden dan een vermogens-taks zijn hogere consumptietaksen (BTW, accijnzen), want daar scoort België erg laag met een belastingdruk van 21% BBP, en halen we de 14de plaats in de Europese Unie. Ook de beperking van een aantal niet essentiële aftrekposten kan geld opbrengen. Maar de afbouw van de fiscale druk impliceert ook dat een dergelijke verlaging van de arbeidskosten niet volledig moet gecompenseerd worden met nieuwe belastingen. Inderdaad dient men tevens in de uitgaven van de begroting te snoeien.

Conclusie

Ook stelt zich de vraag: "wat zijn vermogenden?". Laten we eerlijk zijn, de armere groepen hebben niets of weinig, en daar valt niets te rapen voor de begroting. De superrijken verhuizen snel en gaan ook niets betalen. De duurdere advocaten en fiscalisten zullen daar wel zorg voor dragen. Dus blijft er nog de middenklasse over die gaat betalen bij de invoering van de nieuwe vermogenstaks. Als lid van de interne markt binnen de Europese Unie en in uitbreiding de Europese Economische Ruimte hebben we niet veel keuze. Inderdaad deze vrije markt van goederen, diensten, personen en kapitaal heeft voor België het enorme nadeel dat we fiscaal te duur zijn in vergelijking met vele andere landen. Dus er moet structureel werk worden gemaakt van een slankere overheid, minder fiscale druk, de afbouw van de schuld, minder hoge arbeidskosten en de verwezenlijking van een begrotingsevenwicht.

De keuze voor dit land is simpel: ofwel sluit de Belgische wagon tegen 2019 aan bij de Duits -Scandinavische trein, of we hangen tussen de Zuid-Europese wagons. De Zweedse coalitie heeft in ieder geval de keuze gemaakt voor het eerste en dat is het allerbeste voor de welvaart van allen. •

Flamenpolitik was pure collaboratie

Honderd jaar geleden begon de Eerste Wereldoorlog. En we zullen dit geweten hebben. Publicaties stapelen zich op. De herdenkingsmomenten zijn niet bij te houden. Eén boek sprong er in dit eerste oorlogsjaar voor mij uit. Een boek van de hand van mijn vroegere professor in de Nieuwste Geschiedenis, de historicus Lode Wils. Decennia lang hoogleraar in Leuven en intussen al lang emeritus. Hij pakt nu uit met een nieuw boek over de 'Flamenpolitik', het activisme en de frontbeweging tijdens die Eerste Wereldoorlog.

Wils is een autoriteit op dat thema. Eerder schreef hij al 'Flamenpolitik en Activisme'. Maar zijn boek is niet zo maar een 'remake' van zijn eerdere publicaties over de collaboratie tijdens de Eerste Wereldoorlog en de bewuste politiek van de Duitse bezetter om de Flaminganten aan zijn kant te krijgen. De boeken en artikels die de voorbije veertig jaar verschenen, heeft hij gelezen. Zijn boek is dus 'actueel'.

Auteur Lode Wils.

Waardevol

Wils stelt terecht dat dit thema ook een eeuw later nog waardevol is om verder te worden onderzocht: "Juist omwille van

die blijvende betekenis voor de communautaire verhoudingen wordt het gebeuren van destijds nog altijd omstreden." De vraag is immers of het activisme een voor de hand liggend gevolg was van het nationalisme van de Vlaamse Beweging, of dat het door de Duitse bezetter werd aangewakkerd.

Zijn jarenlang onderzoek laat Wils besluiten dat de Flamenpolitik een Duitse zaak was, die, en dat is belangrijk, al lang vóór 1914 was voorbereid, en het activisme alleen maar stuurde. Het activisme werd in gang gezet en gesteund door figuren die voordien amper een rol speelden in de Vlaamse Beweging. Het

trok naast idealisten ook opportunisten aan. Het activisme oefende grote aantrekkingskracht uit op een hele rist vooral katholieke Vlaamsgezinden. Als gevolg van jarenlang opgestapelde frustratie over het forse verzet van de Belgische intelligentsia tegen gelijke behandeling van de Vlamingen en hun taal.

Pure collaboratie

In zijn meest verregeande gevolgen, zoals de oprichting van de tweede Raad van Vlaanderen en de uitroeping van de Vlaamse zelfstandigheid, kwam dat activisme gewoon neer op collaboratie. "Dat de eisen en het anti-belgicisme van het activisme al tijdens de wereldoorlog én nadien werden overgenomen door de Frontbeweging, was vooral het gevolg van het manifest anti-Vlaamse beleid van het klassieke Belgische 'establishment', ook tijdens en na de oorlog", is de overtuigende stelling van Wils. • B.C.

Lode WILS, *Onverfranst, onverduist? Flamenpolitik, activisme, frontbeweging.* Uitg. Pelckmans, Kalmt-hout, 2014; 348 blz.;

De desintegratie van België?

Liberaal Vlaams Verbond en Harry Van Velthoven

dinsdag 16 december 2014 om 18u stipt - Opgelet nieuwe locatie: in het NH-Atlanta Adolf Maxlaan 7, 1000 Brussel.

De nieuwe federale regering van Charles Michel is nu al enkele maanden aan de slag. Een regering met slechts één partij aan Franstalige zijde, een regering met een Vlaams-Nationalistische partij aan Nederlandstalige zijde. Waar staan we nu met deze uitzonderlijke constructie, bekeken in historisch perspectief?

Sinds het ontstaan van ons land ontwikkelde zich tegenover een Belgisch nationalisme een concurrerend Vlaams, Waals en Brussels nationalisme/regionalisme/patriottisme. Dat stelt het probleem van definities. Het leidde tot meervoudige identificaties en mogelijke verschuivingen daarin. Anti-Belgisch werd het Vlaams-nationalisme.

Historicus Harry Van Velthoven geeft voor het LVV die unieke historische terugblik met een aantal 'versnellingsmomenten', als een samenspel van demografische, economische, politieke en culturele factoren, onder de titel: "*De desintegratie van België*". Harry Van Velthoven is doctor in de geschiedenis (Vrije Universiteit Brussel) en ere-hoogleraar van de Hogeschool Gent. Hij publiceerde over Vlaamse en Waalse beweging, Brusselse taalproblematiek, natievorming, liberalisme en sociale beweging. Pas verscheen van hem "Scheurmakers en carriëristen. De opstand van christendemocraten en katholieke flaminganten 1890-1914". Liefst inschrijven: telefonisch 09 221 75 05 of via info@hetlvv.be

Dat er in deze barre economische tijden moet bespaard worden, is nu stilaan bij iedereen doorgedrongen. Dat er -gelet op de omvang van deze opdracht- geen "heilige huisjes" (zoals de index, de werkloosheidsuitkeringen, pensioenleeftijd...) meer veilig zijn, wordt ondertussen ook stilaan duidelijk. Nu men toch in deze "flow" zit, zou het goed zijn ook eens een aantal andere zaken (die tot nu toe als te vanzelfsprekend werden beschouwd) kritisch tegen het licht te houden. Eén daarvan is de financiering (lees: subsidiëring) van de zgn. "erkende godsdiensten".

WAAROM "ERKENDE GODSDIENSTEN" NOG LANGER SUBSIDIËREN?

Mark Bienstman
mbienstman@hotmail.com

Deze praktijk is ontstaan in een periode waarin iedereen (quasi automatisch) slechts één godsdienst beleed en we nog in een vrij "gesloten" samenleving vertoefden. Dus toen sloot dat aan bij de al dan niet bewust gewilde denkwereld van een redelijk grote meerderheid van onze bevolking. Vandaag leven we echter in een open, geglobaliseerde wereld waarin mensen vanuit alle mogelijke culturele, etnische en dus ook religieuze achtergronden zich hier (al dan niet permanent) in ons land komen vestigen. Maar zelfs binnen onze eigen bevolking neemt de intensiteit en de verknochtheid aan een religie in een versneld tempo af. De meeste kerken staan op zondag leeg; er komen quasi géén nieuwe roepingen bij, enz. M.a.w., wellicht op basis van een voortschrijdende kritische houding tegenover alles wat als (te) dogmatisch wordt ervaren, neemt het louter religieuze beleven af.

Consumenten haken af

Als een instituut bij het begin van de 21ste eeuw) nog steeds blijft vasthouden aan discriminerende boodschappen tegen de vrouwen,

tegen gescheiden personen, tegen holi'b's, tegen personen die zelfstandig hun leven, zowel bij het begin -de problematiek van de anticonceptie, het gebruik van het condoom-, als bij het einde -de problematiek van euthanasie-, in handen willen nemen, dat hoeft het niet te verbazen dat de "consumenten" afhaken. Maar er is meer: ook meer en meer komt het inzicht dat door de geschiedenis heen godsdiensten vaker een bron zijn geweest van oorlogen en conflicten.

Scherpe scheiding

De hele geschiedenis door leert ons meer dan voldoende dat we er alle belang bij hebben een heel scherpe scheiding in acht te nemen tussen "Kerk" en Staat. Een staat, een overheid kan en/mag haar beleid niet baseren op een religie (welke het ook weze), want dat leidt gegarandeerd naar onderdrukking, discriminatie en ergere ellende.

Religie is iets louter persoonlijks. Iedereen zoekt naar en kiest voor datgene waarvan hij/zij denkt dat het zal bijdragen opdat ze een beter mens zouden worden. Daar moet en mag een overheid niet in tussenkomen, en daar heeft de overheid dus ook geen financiële/ondersteunende rol te spelen. Om alle misverstanden te vermijden: we hebben het hier

over het louter "religieuze" gebeuren: NIET over de scholen - ziekenhuizen - rusthuizen... van "religieuze" oorsprong. Zolang zij voldoen aan de erkennings- en werkingsvoorwaarden die gelden voor om het even welke andere gelijkaardige niet religieus gebonden instelling, komen zij wel in aanmerking (maar...zonder privileges) voor subsidiëring. Het is bovendien discriminerend, en zelfs schokkend, dat mensen die niet tot één van de zgn. "erkende godsdiensten" behoren, toch mee moeten betalen voor de financiering van iets waarin zij zich totaal niet kunnen vinden.

Stop de subsidies!

Wordt het dus niet hoog tijd deze subsidiestromen stop te zetten? Als overgangsmaatregel, alvorens te komen tot een volledig afschaffing van een vanwege de overheid ondersteuning van religieuze praktijken, zou men de huidige subsidiëring kunnen vervangen door een fiscale aftrek (met een bepaald maximum) voor zij die een (gedocumenteerde) bijdrage aan de eigen "religie" geven. Het is niet aan de overheid om verder de "hiërarchie" en de infrastructuur (kerk en/of andere gebedshuizen) van welke religie dan ook uit publieke middelen te financieren. Dat is de rol en de verantwoordelijkheid van elke "gelovige" zelf. •

Kindervrienden

Even leek het dat het conflict de Nederlandse grens niet ging oversteken. Zelfs toen de Verenigde Naties zich over de politieke correctheid van zwarte piet gingen uitspreken, bleven de Belgen schouderophalen. Maar dat was buiten Abu Jahjah gerekend.

In Nederland waren ze al deze zomer FB-pagina's aan het vullen met de zwarte piet-hetze. Het was nog allemaal virtueel of op papier, want de stoomboot was nog ver weg in warme oorden.

De niet zo blijde intrede

Maar meteen na Halloween ging het mis. Knokpartijen en rellen bij de aankomst van de sint-boot in Nederland. Relschoppers werden opgepakt, kindjes stonden te wenen in plaats van te zingen, Nederland ging door een dal, want DIT feest, het is in Nederland even belangrijk als "Koningsdag". Abu Jahjah zag zijn kans schoon voor een greintje van de media-aandacht door het Antwerpse stadsbestuur in gebreke te stellen over "racistische elementen" in het sinterklaasfeest, dus de figuur van zwarte piet. Het interfederaal Gelijke Kansencentrum is in onze blauwe middens meestal niet bijster gekend noch populair, maar daar gaat verandering in komen, want zij hebben gemeend te sussen. Zij komen tot de vaststelling dat de discussie oneigenlijk is, want dat het gebruik van de figuur van zwarte piet geen strafbare vorm van racisme is, noch een bij wet verboden raciale discriminatie. Woordelijk gaat het zo : "De strafbepaling vervat in art 20 en 21 van de Antiracismewet (1981) vereisen een 'bijzondere opzet' en dat is hier niet het geval. Dat zou wel zo zijn indien een concrete uitbeelding van sinterklaas en zwarte piet gepaard zou gaan met strafbare racistische uitspraken of handelingen".

Good cop - bad cop

In heel wat culturen kennen we een soort sjamaan-achtige figuur die cadeautjes brengt, en die gecontrasteerd wordt met een bad-cop. Meestal eentje die kleiner, of dikker, maar zéker wat dommer is, en daardoor grappig. Zorro met zijn sergeant Garcia, zo iets.

Sint en piet blijken ook zo'n verhaal. In het Gentse Huis van Alijn, erfgoedopvolgers van het Museum voor Folklore, hebben ze een collectie sint-en-piet foto's die een zeer divers beeld van de piet-figuur brengen. Hij is altijd de side-kick, maar soms ziet hij er uit als een schouwvegertje, helemaal in lijn met de verklaring "zwarte piet is zwart omdat hij door de schouw de cadeautjes brengt". Geen dikke lippen en oorbellen te bekennen. Soms is hij wel behoorlijk zwart geschminkt, maar helemaal niet in een page-kostuum gestoken: gewoon in een pak, met hoge hoed. Soms ziet hij er niet zwart uit, en gekleed als een Indische prins. En ook zag ik foto's van een piet met een fez, waarschijnlijk voortgeredeneerd op het feit dat de figuur waar de sint het meest op geënt raakt, de (Turkse) bisschop van Smyrna was. En in Wallonië is er 'père fouettard': een witte helper met bad-cop allures.

Gaan we dan bestraffen? Verbieden? Of eens kijken of het niet vanzelf weer opschuift in een andere richting?

Roldoorbreking

Al die 'foute' tradities die we vergoelijken

door te zeggen dat ze uit véél oudere heidense gebruiken stammen, misschien moeten we ze toch eens bekijken in het licht van de rede.

Kunnen er dan eindelijk ook eens àndere vragen boven komen dan de Piet-kwestie?

Want waarom hoor je tot op heden nergens de vraag hoé verstandig het is om bij kindjes die we liefst véér weg willen houden van (bijvoorbeeld Brugse) bisschoppen, wél aan te moedigen dat ze bij zo'n gemijterd exemplaar uit de Inno op de schoot moeten kruipen om lekkers te krijgen. Hou dan als ouder maar vol dat je kind niet met vreemde meneren mag meegaan, wanneer die kleine de klaasfiguur niet als vreemd maar als een 'bekende' beschouwd.

En die tweede vraag die nooit gesteld raakt: waarom wél racisme maar nooit emancipatie haar intrede in het debat maakt. Zijn we, zeker in het licht van bovenvermelde pedo-psychoses, niet meer gebaat met een vervrouwelijking van allerlei kindervrienden en helden? Misschien kan er eens een winkelketen een Sint Nicole en Zwarte Miet inhuren. Of misschien kan in de toekomst Beyoncé de pakjes brengen, geholpen door Mega Mindy.

() Mao zei dat vrouwen de helft van de hemel op hun schouders dragen. De Liberale Vrouwen is het eerder om de wereld te doen. Hoe dan ook: een column van Aviva Dierckx over dié bepaalde kijk op de wereld.*

DE KRANTENSOAPS VAN TOEN

De voorbije zomermaanden pakte Het Laatste Nieuws via een bijlage elke dag uit met hun edities van augustus en september 1914 over de berichtgeving van het begin van de Eerste Wereldoorlog. De lectuur ervan zorgde voor een interessante leesbeleving.

door John Rijpens

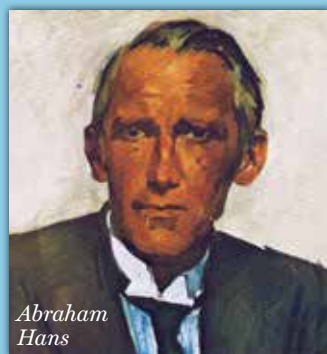
POPULAIRE HANS

Aardig wat leesplezier vond men toen is de lectuur van de razend populaire ‘mengelwerken’ of feuilletons, in het midden van de 19de eeuw ‘uitgevonden’ door de Franse dagbladpers. En bij ons? Hier was het vooral de razend populaire Abraham Hans (1882-1939) die in de loop van nauwelijks 28 jaar (tussen 1911 en 1939) voor HLN niet minder dan ZEVENENVEERTIG feuilletonromans aanleverde in de traditie van de 19de eeuw. In de oorlogskranten van HLN uit 1914 (her-) ontdekten wij Hans’ *De slavinnen van Vlaanderen* (later als boek verschenen), één van zijn bekendste titels, een volksepos over de zwoegende en onvrjje Vlaamse vrouwen van omstreeks 1900. Een lijvig werk, bleek nadien, van 946 blz. en geprezen als gaande over “de wereld van Cyriel Buysse, door Hans voor de gewone mensen verteld...” Hans had toen al vier mengselwerken voor HLN geschreven.

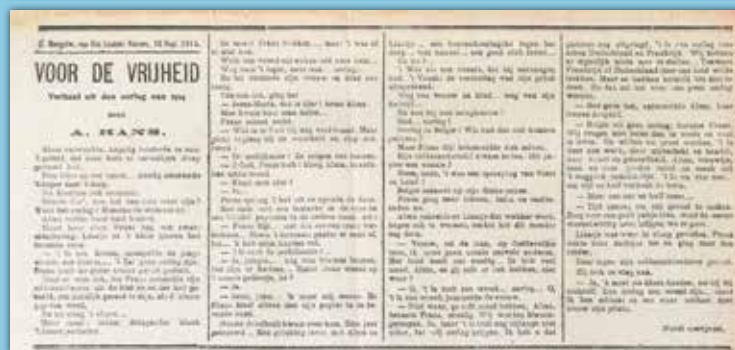
ACTIVISME

Plots stopte de publicatie van *De slavinnen van Vlaanderen* in de loop van augustus 1914 en werd als feuilleton vervangen door ‘een humoristische novelle van Roger De Cneudt, later betrokken bij het activisme. Het was de periode dat Julius Hoste sr., de hoofdredacteur van HLN en

bewonderaar van Hans, hoe langer hoe meer voor zijn gezouten mening over de Duitse troepen in 1914 op de korrel werd genomen en de Brusselse hoofdkantoren van HLN naar Gent dienden te verhuizen. Verrassing alom wanneer in de ‘Gentsche Uitgave’ van HLN van 10 september 1914 in blokletters werd aangekondigd dat “onze gewaardeerde medewerker A. Hans, de geliefde schrijver van zooveel boeiende volksromans, voor onze Gentsche uitgave een boeiend mengselwerk heeft geschreven, getiteld *‘Voor de vrijheid’*”. De eerste aflevering verschijnt op zondag 13 september 1914 met als ondertitel ‘Verhaal uit den oorlog van 1914’. Met op een bepaald moment zelfs TWEE feuilletons in dezelfde krantenedities: de ‘nieuwe’ Hans en de ‘lopende’ De Cneudt (*De Primus*). In het verhaal van Hans (later als een lijvig boek getiteld *In de strijd*) wordt een jongeman in 1914 als soldaat opgeroepen, belandt in soldatenkampen, de gevechten rond Luik, de bewogen uittocht uit Antwerpen, tot hij, als een soort *Loteling* van

Abraham Hans

Conscience in een hospitaal van Oostende door zijn jonge vrouw wordt opgehaald.

WREEDHEDEN

Tijdens die bewogen zomermaanden was Abraham Hans beroepshalve nog onderwijzer, het was vakantie en hij was getuige van de intocht van de Duitsers in Aarschot en Leuven en kwam diep onder de indruk van hun wreedheden tegenover de burgers. Einde augustus vond hij het niet meer veilig in Kontich, waar hij woonde (“een kazerne-gemeente tussen de buitenste en de binnenste fortengordel van Antwerpen”) en vluchtte met zijn gezin via Knokke naar Sluis in het neutraal gebleven Nederland, vanwaar zijn echtgenote afkomstig was. Hans zwierf met terugtrekkende Belgische soldaten mee en was begin september 1914 ooggetuige van de brand van Dendermonde. Via vluchtelingen uit de IJzerstreek kon hij later in Nederland op de hoogte

blijven van de gebeurtenissen hier en werd hij oorlogscorrespondent voor de Hollandse krant *De Telegraaf*.

In 1918 keerde hij terug naar België en werd hij als fulltime journalist door HLN aangeworven. Spoedig werd hij een favoriete verslaggever (van o.m. beruchte assisenzaken) en ongeëvenaard feuilletonist, die de oplage van de krant de hoogte injoeg. In 1922 werd hij de peetvader van de wekelijks verschijnende A. Hans’ *Kinderbibliotheek* (de ‘Hanskens’), het ongeëvenaarde monument van de jeugdliteratuur van de 20ste eeuw.

INSPIRATIEBRON

WO1 bleek zijn inspiratiebron voor een twaalftal oorlogsboeken, met onder meer als bekendste titels *Een Vlaams gezin in oorlogstijd* (1916), *Een Vlaamse jongen in oorlogstijd* (1921)... Meestal als feuilleton in HLN verschenen en als boek door uitg. J. Hoste gepubliceerd. •

RUSLAND IN TROEBEL WATER

De Russische president Vladimir Poetin verliet lang voor de slotbijeenkomst de Top van de G 20 in Brisbane. Hij maakte er zich met een kwinkslag van af. "Twee lange vliegreizen voor de boeg, en ik heb heel wat slaap in te halen". Dat zal wel voor een man die in blote bast beren schiet en over de Siberische vlakten zijn paard de sporen geeft. Voor een man die hoog pokert en het risico loopt helemaal de risée van de internationale gemeenschap te worden. Voor een man die riskeert met een grotere puinhoop achter te blijven dan onder zijn voorganger Boris Jeltsin ooit het geval was.

door *Lukas De Vos*

Het is moeilijk vechten op verschillende fronten tegelijk. Het Westers embargo bijt. Oekraïne verdrong dan ook klimaatmaatregelen op de G 20. Niemand hoort graag het ene verwijt na het andere dat hij alweer stiekem troepen over de grens heeft gestuurd. Dat een marionettenregering na marionettenverkiezingen is opgezet in de oostelijke gebieden Donetsk en Loegansk. Dat er "smeekbedes" komen van die Russischtalige gewesten om bescherming en opname in het Grote Russische Rijk. Moskou heeft gaten in het geheugen. Sudetenland, de Baltische staten, Moldavië, nooit van gehoord. Dat nu vaststaat dat een Russisch gevechtstoestel de MH-17 uit de lucht heeft geschoten. 198 doden en een campagne vol beschamende ontkenningpropaganda verder, is het besmuikt rondkijken naar andere zwarte pietten – gelukkig is er alweer Noord-Korea om de aandacht af te leiden, na de ruime meerderheid in de Algemene Vergadering van de VN die het stalinistisch bewind in Pjongjang wil doorverwijzen naar het Internationaal Strafhof in Den Haag.

Redder in nood is andermaal de Volksrepubliek China. Die is in ijltempo zijn soortelijk

economisch gewicht aan het omzetten in politieke macht. Een veto in de Veiligheidsraad kost China niks, geen enkel land ligt wakker van uitstel voor Pjongjang, daar zet men de Chinese markt niet voor op het spel. Poetin ontving dan maar een persoonlijke gezant van de "briljante leider" Kim Jong-Un en gaf aan de banden met Pjongjang te willen aanhalen "met het oog op vrede en veiligheid". Maar voor Poetin is het beschamend dat hij nu al twee keer tereke zijn afhankelijkheid van Peking moet erkennen. Eerder al moest hij een olie- en gasdeal sluiten om de lucratieve Westerse markt, die kon afgedreigd en gemanipuleerd worden maar door het embargo dreigt weg te glippen, te compenseren. De nieuwe pijplijnen vanuit Siberië die Poetin met Xi Jinping overeenkwam op 10 november, liggen daar niet met een toverspreuk. Het zal jaren duren (en veel geld kosten) om ze bedrijfsmatig te maken. In de tussentijd doen de VS en hun bondgenoten er alles aan om de olieprijs zo laag mogelijk te drukken. Saoedi-Arabië heeft nog geen druppel minder opgepompt al is de prijs van een vat afgekalfd tot 80 dollar. Daar zitten dus hogere belangen achter.

Het was trouwens niet het eerste scherm dat Poetin moest optrekken. Het begon al met de Euraziatische economische zone die hij oprichtte met Wit-Rusland en Kazakstan,

een flauw afkooksel van het GOS. Daarna verstrakte hij alweer zijn greep op de kleptocraten waarmee hij zich omringt – na Michail Chodorkovski, Platon Lebedev of Boris Beresovski, is nu Vladimir Jevtoesjenkov opzijgeschoven. Wie zijn hoofd of graaiende vingers te hoog boven het maaiveld steekt, mag vroeg of laat rekenen op de zeis. De miljardair Jevtoesjenko was tot zijn huisarrest in september de grootste aandeelhouder van het Sistema-concern, en verbrandde zijn vingers aan, alweer, een overname in de oliesector. De aankoop van Basjneft in 2009 zou gepaard zijn gegaan met het witwassen van maffiageld.

Die schijnbare schoonmaak in de wereld van corruptie heeft helaas twee negatieve gevolgen. Het geld verschuift gewoon naar andere tycoons, vaak vertrouwelingen van Poetin, het systeem blijft onaangetast. Erger is dat het

De protesten tegen de Russische president nemen toe.

Poetin is de risée van de internationale gemeenschap: het staat onder meer nu vast dat een Russisch gevechtstoestel de MH-17 uit de lucht heeft geschoten.

onrust zaait op de binnenlandse markt. Het vertrouwen in de vrije markt heeft er een deuk bij gekregen. Dat erkende Aleksej Mordasjov, die 80 % bezit van het staalbedrijf Severstal. Severstal zelf heeft een drietal participaties in de VS verkocht om zijn oplopende schulden te delgen. Het richt zich nu al voor 70 % op de binnenlandse markt, juist omdat de wisselkoersen met de dag verslechteren.

Daar ligt het kalf gebonden. Dat het embargo bijt, valt af te lezen aan de koers van de roebel. Als het oude communistische bewind ten onder ging aan een onbetaalbare, door Washington opgedrongen wapenwedloop, is het nieuwe spook de krimpende afzet. De druk op de munt neemt evenredig toe. In oktober verloor de roebel 7,7 % van zijn waarde. Sinds begin november, en ondanks forse steun van de Centrale Bank (ze zag 24 miljard euro in rook opgaan), ondanks een renteverhoging van 8 naar 9,5 %, die amper effect had, ondanks beperkingen voor banken om roebels op te kopen en te speculeren, lijkt de val van de Russische munt onstuitbaar. Sinds juli is de euro ruim 20 % sterker geworden tegenover de roebel. De laatste drie maand verloor die bijna een kwart tegenover de dollar. Van de weeromstuit kunnen steeds minder Russen zich buitenlandse reizen of aankopen veroorloven. Poetin wuifde alle kritiek weg, en weet de muntontwaarding aan speculatieve ingrepen. Helaas is de uitstaande buitenlandse schuld aangedikt tot 120 miljard dollar. Voor bedrijven (die tweederde van die schuld torsen) bijt het embargo omdat ze buitengaats

geen geld meer kunnen lenen.

Poetin kiest, naar aloude gewoonte, voor de vlucht vooruit. Zoals hij met krijgshaftig machtsvertoon de opstanden in Tsjetsjenië en Dagestan bloedig liet neerslaan, heeft hij nu een nieuwe oorlog opgezet. Een propaganda-oorlog. Officieel om de "juiste" informatie over de conflicten in Oost-Europa en Voor-Azië te versterken, is nu Spoetnik opgezet, een radio- en internetketen van zeker 30 stations in 25 buitenlandse hoofdsteden, waaronder Washington, Peking en Berlijn. Die zal vanaf 2015 actief worden, en de uitbreiding van Russische zenders nog versterken. Spoetnik wordt aangemaakt door het onlangs opgerichte officiële nieuwsagentschap Rossiya Segodnya. Het al bestaande netwerk (sinds 2005), Russia Today, krijgt fors meer middelen: van 250 miljoen dollar dit jaar naar 340 miljoen volgend jaar. Om tegenstemmen te smoren legt Moskou meteen ook de buitenlandse inbreng in Rusland zelf aan banden. Een nieuwe wet verbiedt buitenlanders meer dan 20 % te bezitten in gelijk welk medium.

De oorlog op de golven woedt in alle hevigheid. Russia Today heeft nog maar pas een Duitstalige webstek opgestart, op 6 november, een goeie week daarvoor een Engelstalig kanaal geopend voor Groot-Brittannië, en plant nu een stevige uitbreiding van zijn Franstalig aanbod op internet en televisie. Maar Londen en Berlijn slaan terug. In Duitsland gaan stemmen op om de eigen Deutsche Welle flink op te waarderen. In Groot-Brit-

tannië krijgt Russia Today een uitbrander van de regulator, Ofcom, omdat de berichtgeving over Oekraïne partijdig was; bij een volgende overtreding komen er boetes of andere strafmaatregelen. Het lijkt erop dat, in de ether althans, de nieuwe Koude Oorlog wortel heeft geschoten.

Of die lang kan standhouden is twijfelachtig. De kapitaalvlucht uit Rusland bereikt ongekende hoogten. Als er bijkomende economische sancties, waar de Europese Commissie om vraagt, worden goedgekeurd, raakt Poetin danig in het nauw. Want de echte dreiging komt van binnenuit. Verarming van de bevolking, verschraving van de middenklasse, verlegging van welvaartsverhoging naar versterking van het leger, de geheime dienst en de grootindustrie, voor een bevolking die geproefd heeft van open grenzen kan die tendens een stap te ver worden. Krijgen dissidenten als Gary Kasparov of Aleksej Navalny meer voet aan de grond, met als groot gevaar dat de overheid opnieuw haar toevlucht gaat nemen tot teugellose autocratie. Maar of de bevolking dan nog de lapmiddelen uit het verleden - deportaties naar Siberië, goelags, politieke processen - zal blijven aanvaardden, staat zeer te bezien. Het hemd is altijd nader dan de rok, de bortsj belangrijker dan de vaan. Je kunt van boeren geen nieuwe moeijks maken. Zelfs als er geen Vlaamse peren meer de grens over goen.

Poetin is geslepen genoeg om uit het geldverslindende opbod zijn lessen te trekken. Hopelijk heeft hij goed geluisterd naar Herman Van Rompuy in Brisbane. Die zei onomwonden dat alleen een politiek vergelijk de crisis in Oekraïne kan ontmiñnen. "Maar we zullen alle diplomatieke middelen aanwenden om dat te bereiken. Ook strafmaatregelen". Van Rompuy gaat weg. Sneu voor Poetin: Tusk is wellicht nog onbuigzamer. •

DE BELAAGDE DEMOCRATIE

Op 25 mei verkozen de burgers van dit land een federaal parlement, gewestelijke parlementen en vertegenwoordigers in het Europees parlement. Rekening houdend met thuisblijvers, blanco en ongeldige stemmen nam 80% van de kiezers deel aan de verkiezingen. Kan het eigenlijk nog democratischer? Ter vergelijking: in de VS nam slechts 40% van de kiesgerechtigden deel aan de verkiezingen van 4 november. Er werden meerderheden gevormd die regeerakkoorden sloten en beslissingen zullen nemen. Maar wat zien we nu? Deze democratisch gevormde meerderheden worden met gewelddadige stakingen en betogingen aangevallen.

*Freddy Neyts
Ondervoorzitter LVV*

Onze volksvertegenwoordigers in de verschillende parlementen hebben na de verkiezingen regeringen en regeringsverklaringen goedgekeurd. Meerderheid tegen minderheid zoals dat hoort in een parlementaire democratie.

Verschillende meerderheden

En zoals dat moet kunnen, zijn die meerderheden in die verschillende parlementen (federaal, Waals, Brussels Vlaams) niet altijd dezelfde. MR, sp.a, cdH, N-VA, PS, zitten in de oppositie in het ene parlement en zijn aan de "macht" in een ander parlement.

Zo zijn er ook zeer verscheidene coalities in grote steden, gemeenten en provincies.

De "absolute meerderheid van de kiezers" heeft dus gekozen voor partijen die nu de meerderheden vormen. En als er kiezers zich bedreven voelen, of zich vergist hebben, of van gedacht veranderen, dan kunnen ze de volgende keer anders stemmen.

Normaal stelt dat geen problemen. Maar blijkbaar zijn er nu partijen, vakbonden en belangenorganisaties die zich niet langer willen neerleggen bij de uitslag van de verkiezingen, en dus bij de parlementaire democratie. Dat de oppositie, van welke kleur ook, wild te keer gaat in het parlement, geen probleem,

Betoging 6 november Brussel.

dát is democratie! Dat men vreedzaam betoogt en zelfs staakt, geen probleem. Onze Westerse grondwetten beschermen het recht op betogen en op staken. Dat sommige media (kranten, tijdschriften, radio's en televisies) al naar gelang van hun kleur, negatieve of positieve kritiek leveren, geen probleem. Dát is de persvrijheid.

Dat belangengroepen, werkgevers- en werk-

nemersorganisaties via overlegorganen hun stellingen blijven verdedigen tegenover beleidsverantwoordelijken, geen probleem. Dát is het democratisch voorziene sociaal overleg en het recht op inspraak.

Geweld en leugens

Maar dat partijen, vakbonden, belangenorganisaties en zelfs media, bijna onmiddellijk na de uitslag van de verkiezingen, de democratische werking van de instellingen trachten te boycotten, dat ze gewelddadige acties en betogingen organiseren, dat ze leugenachtige informatie verspreiden, dat ze groepen burgers letterlijk ophitsen, dat ze een meerderheid van burgers gijzelen met wilde of gerichte stakingen te organiseren, DAT IS ONDEMOCRATISCH!

Het is een gevaarlijk spel! Dergelijke aanpak opent meer en meer de weg naar radicalisering van de politiek en van de democratie. Uiteindelijk leidt dit tot het aan de macht komen, of het succes van totalitaire partijen. Zie Fidesz in Hongarije, zie het FN in Frankrijk.

Verantwoordelijkheid

Het wordt hoog tijd dat vooral de socialistische partijen, de vakbonden, maar ook sommige media, zich over hun verantwoordelijkheden bezinnen en meehelpen de democratische spelregels te respecteren en te verdedigen. •